

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)

ΡΟΜΠΟΤ...
ΜΕ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ρομπότ με ... «ενσυναίσθηση»

«Συγγνώμη δεν σας άκουσα». Αυτή ίσως ήταν η πρώτη φράση «ενσυναίσθησης», προς το τέλος της δεκαετίας του 1990, από μηχανή που κυκλοφόρησε στο εμπόριο, έξω από τους τοίχους των εργαστηρίων. Στα χρόνια που πέρασαν συνηθίσαμε να μιλάμε με μηχανές. Σχεδόν κάθε κλήση σε κέντρο εξυπηρέτησης πελατών αρχίζει με μία συζήτηση με ρομπότ. Εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι έχουν όλη μέρα μέσα στην τσέπη τους έναν έξυπνο προσωπικό βοηθό, με τη μορφή της τεχνητής νοημοσύνης (TN), το σύγχρονο κινητό τηλέφωνο, από την οποία ζητούν να καλέσει τους φίλους τους, να βρει εστιατόριο, ή να βάλει να παίζει ένα τραγούδι που αρέσει στον κάτοχό του τηλεφώνου.

Όμως οι μηχανές δεν «απαντούν» όπως θα θέλαμε. Το λογισμικό αναγνώρισης ομιλίας κάνει λάθη. Οι μηχανές συχνά αποτυγχάνουν να αντιληφθούν τις προθέσεις των συνομιλητών τους. Δεν αντιλαμβάνονται το συναίσθημα και το χιούμορ, τον σαρκασμό και την ειρωνεία. Πρέπει, όμως, να μας καταλάβουν ουσιαστικά. Τουλάχιστον αυτό θεωρεί η Πασκάλ Φούνγκ, καθηγήτρια μηχανικής των υπολογιστών και ηλεκτρονικής μηχανικής στο πανεπιστήμιο Επιστήμης και Τεχνολογίας στο Χονγκ Κονγκ. Κατά την άποψή της, «τα ρομπότ με ενσυναίσθηση μπορεί να είναι μεγάλη βοήθεια προς την κοινωνία. Δεν θα είναι απλώς βοηθοί - θα είναι σύντροφοι. Θα είναι φιλικά και ένθερμα, καταλαβαίνοντας τις φυσικές και συναισθηματικές μας ανάγκες. Θα μαθαίνουν από τις αλληλεπιδράσεις τους με τους ανθρώπους.

Θα κάνουν τη ζωή μας καλύτερη και τη δουλειά μας πιο αποτελεσματική. Θα ζητούν συγγνώμη για τα λάθη τους και θα ζητούν την άδεια να προχωρήσουν σε κάποια δράση. Θα

φροντίζουν τους ηλικιωμένους και θα διδάσκουν τα παιδιά μας(!). Ίσως σώσουν και τη ζωή μας σε κάποια κρίσιμη κατάσταση, θυσιάζοντας στον εαυτό τους -μία πράξη υπέρτατης ενσυναίσθησης».

Υπάρχουν, βέβαια, ενστάσεις σε αυτή τη συλλογιστική και τη στόχευση, όπως εκφράζεται από την Φουνγκ και άλλους. Η δημιουργία μιας καλόκαρδης μηχανής Τεχνητής Νοημοσύνης, που να «νιώθει» τον άνθρωπο, ίσως θα ήταν εφικτή σε έναν κόσμο χωρίς καταστροφικές αντιθέσεις, την καταπίεση, τον πόλεμο, το ψέμα, τις διακρίσεις. Ειδικά η ΤΝ μηχανικής μάθησης, δηλαδή η ΤΝ που δεν έχει «γραμμένες στην πέτρα» τις οδηγίες συμπεριφοράς της, αλλά μαθαίνει αλληλεπιδρώντας, έχει ήδη αποδειχτεί ότι πολύ εύκολα γίνεται εικόνα της προβληματικής σημερινής κοινωνίας.

Ταυτόχρονα όσο καλοπροαίρετα κι αν γίνεται, δεν παύει να είναι ανατριχιαστική η σκέψη και μόνο, τα ρομπότ να διδάσκουν τα παιδιά μας. Θα μάθουν τα παιδιά την ανθρωπιστική παιδεία από τις μηχανές; Θα μάθουν απ' αυτές την άμιλλα και την αγάπη στον άνθρωπο; Πώς θα αντιμετωπίσει ένα ρομπότ έναν άτακτο μαθητή; Πώς θα αξιολογήσει ένα ρομπότ κάποιον μαθητή ιδιαίτερα ευαίσθητο στην αποτυχία και την απόρριψη; Σε τελευταία ανάλυση είναι δυνατόν οι μηχανές να αποκτήσουν πραγματική ενσυναίσθηση απέναντι στον άνθρωπο, όταν δεν νιώθουν πόνο, κούραση, αγάπη, όταν δεν έχουν βιώσει όλες τις αλλαγές, τις χαρές, τις λύπες, τις ενστάσεις, τις γαλήνιες στιγμές που νιώθει ένας άνθρωπος μεγαλώνοντας; Μπορούν να αποκτήσουν, αναλύοντας την αλληλεπίδρασή τους με τους ανθρώπους, την ίδια ενσυναίσθηση με εκείνη που αποκτά ο άνθρωπος, βιώνοντας ο ίδιος αυτήν την αλληλεπίδραση; Μπορούμε να καταλάβουμε αν π.χ. ο σκύλος μας είναι χαρούμενος ή λυπημένος, αλλά μπορούμε να πούμε ότι είμαστε ικανοί να νιώσουμε ακριβώς όπως νιώθει; Όχι! Πώς μία μηχανή, ένα κατασκεύασμα που απέχει πολύ περισσότερο απ' ό,τι απέχουν ο σκύλος και ο άνθρωπος που είναι και οι δύο βιολογικά όντα, θα μπορέσει ποτέ να «νιώσει» πραγματικά πως νιώθει ο άνθρωπος με τον οποίον αλληλεπιδρά;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Τεχνητή νοημοσύνη: ευχή ή κατάρρα;

Η τεχνητή νοημοσύνη (ΤΝ) είναι ένας ταχέως αναπτυσσόμενος τομέας που έχει τη δυνατότητα να φέρει επανάσταση σε πολλές πτυχές της ζωής μας. Το τελευταίο χρονικό

διάστημα, απασχολεί ιδιαιτέρως η επίδραση της τεχνητής νοημοσύνης στην καθημερινή ζωή και στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οφείλουμε, λοιπόν, να εστιάσουμε στους κινδύνους που υπολανθάνουν σ' αυτές τις νέες εφαρμογές για την καλύτερη δυνατή προστασία μας. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει εκφράσει αμφιβολίες σχετικά με τους όρους χρήσης και αν και κατά πόσο μπορούν διασφαλίσουν το ατομικό και κοινωνικό συμφέρον. Η αποτροπή κάθε είδους διακρίσεων είναι εξίσου βασικός παράγοντας, καθώς δεν πρέπει να επιτρέπονται ρατσιστικές διακρίσεις ή προσβλητικά σχόλια, που θίγουν τον εκάστοτε χρήστη.

Είναι γεγονός, εξάλλου, πως παρατηρείται μια «σύγκρουση» μεταξύ ιδιωτικότητας και τεχνολογίας. Η ατέρμονη εξελικτική πορεία της τεχνολογίας και η αυξανόμενη εισαγωγή δεδομένων, παρεμβαίνουν και παραβιάζουν την ιδιωτικότητα και ο εκάστοτε χρήστης παραμένει απροστάτευτος. Παράλληλα, «γεννιούνται» φόβοι απώλειας θέσεων εργασίας, λόγω της ταχύτατης εξέλιξης και «εισβολής» της τεχνητής νοημοσύνης στους επαγγελματικούς χώρους. Σε κοινωνικό επίπεδο, η επαγγελματική αντικατάσταση των ανθρώπων από μηχανές τεχνητής νοημοσύνης θα επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στη γενικότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση και θα οδηγήσει πολλούς ανθρώπους στην ανεργία. Η αρχή της ισότητας και ασφάλειας είναι σημαντική για την υπεύθυνη επεξεργασία των δεδομένων και των αποφάσεων και η χρήση πιστοποιημένων πηγών για την αποφυγή προώθησης ψευδών πληροφοριών ή παραπληροφόρησης. Η υιοθέτηση της τεχνητής νοημοσύνης στη δημόσια διακυβέρνηση εγκυμονεί κινδύνους και απειλές για την κοινωνία λόγω της έλλειψης γνώσεων χειρισμού και εφαρμογής της.

Από την άλλη, πολλές κυβερνήσεις ή εξτρεμιστικές ομάδες μπορεί να χρησιμοποιήσουν εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης, με στόχο την καθοδήγηση ή χειραγώγηση του κοινού εναντίον άλλων κυβερνήσεων και χωρών. Η ανεπαρκής ενημέρωση αναφορικά με την εξέλιξη της τεχνητής νοημοσύνης, παρασύρει τον εκάστοτε χρήστη σε επικίνδυνα «μονοπάτια» και μπορεί εύκολα να θυματοποιηθεί και να οδηγηθεί σε λανθασμένες κινήσεις ή αποφάσεις εξαιτίας ψευδών πληροφοριών ή παραποιημένου υλικού, γνωστά ως «deep fakes». Είναι λοιπόν γεγονός, πως οι επικρατούσες απόψεις, εστιάζουν στους φόβους χειραγώγησης των ανθρώπων και επικίνδυνης εισβολής στην προσωπική μας ζωή.

Συμπερασματικά, η Τεχνητή Νοημοσύνη αποτελεί αξιοσημείωτη τεχνολογική εξέλιξη και σημαίνει την αλλαγή εποχής με τη μετάβαση σε έναν ψηφιακό κόσμο, συνοδευόμενο από ένα συνονθύλευμα πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων. Ωστόσο, είναι επιτακτική ανάγκη να διασφαλιστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και οφείλουμε να βρισκόμαστε σε επαγρύπνηση για την αποφυγή κινδύνων, που ελλοχεύουν στις νεοφυείς εφαρμογές. Η εφαρμογή τους πρέπει να τηρεί τις αρχές δεοντολογίας, του σεβασμού της ανθρώπινης ύπαρξης και φυσικά της προστασίας της από διακρίσεις και περιθωριοποιήσεις. Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να είναι επαναστατικό επίτευγμα που μαρτυρά την πρωτοπορία της τεχνολογίας και της πληροφόρησης, αλλά μπορεί εύκολα να μεταμορφωθεί σε «όπλο» για την ανθρωπότητα.

Διασκευή από το Διαδίκτυο

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Το μαχαίρι

Το ποίημα «Το μαχαίρι» του Τάσου Πορφύρη (γεν. 1931) δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Μανδραγόρας, τχ. 6ο / Απρίλιος 2019, σελίδα 45.

Τούτο το μαχαίρι είναι γερά μπηγμένο
Στα πλευρά μου ανάμεσα
Καμπουριάζω από τον πόνο
Παραμιλώ από τον πόνο
Δεν μπορώ να ρίξω ένα ρούχο πάνω μου
Δεν μπορώ να βγάλω το μαχαίρι ή
Να το σπρώξω βαθύτερα
Βολεύτηκα επιπλέον προσέχω
Πώς κάθομαι πού στέκω πώς
Κοιμάμαι μα ποιος ενδιαφέρεται;
Ο καθένας αγκαλιά με την πληγή του.

ΘΕΜΑ Α'

A1. Να καταγράψετε συνοπτικά σε 80 περίπου λέξεις τις πληροφορίες που παραθέτει ο συντάκτης του **Κειμένου 1** σχετικά με τα στοιχεία ενσυναίσθησης που παρουσιάζουν τα ρομπότ T.N.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β'

B1. Να γράψετε Σ (σωστή) ή Λ (λανθασμένη) για κάθε περίοδο που ακολουθεί, τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αναφορές σας στα **Κείμενα 1 και 2**.

- α) Οι περισσότερες κλήσεις σε κέντρο εξυπηρέτησης πελατών αρχίζουν με μία συζήτηση με ρομπότ. (Κείμενο 1)
- β) Σπάνια οι μηχανές αναγνώρισης ομιλίας αποτυγχάνουν να αντιληφθούν τις προθέσεις των συνομιλητών τους. (Κείμενο 1)
- γ) Ο συντάκτης θεωρεί εφιαλτική την ιδέα κάποτε τα ρομπότ να διδάσκουν τα παιδιά μας. (Κείμενο 1)
- δ) Η αέναη εξελικτική πορεία της τεχνολογίας και η αυξανόμενη εισαγωγή δεδομένων, δρουν παρεμβατικά, καταστρατηγώντας την ιδιωτικότητα. (Κείμενο 2)
- Ε) Στον αντίποδα, πολλές κυβερνήσεις ή ακραία ιδεολογικά κινήματα μέσω της Τεχνητής Νοημοσύνης, επιδιώκουν να ποδηγετούν το κοινό σε βάρος άλλων κυβερνήσεων και χωρών. (Κείμενο 2)

Μονάδες 10

B2.α. Ποιο επικοινωνιακό αποτέλεσμα επιφέρει στον αναγνώστη η αυτούσια παράθεση των απόψεων της Πασκάλ Φουνγκ στη δεύτερη και τρίτη παράγραφο του **Κειμένου 1**;

Μονάδες 6

β. Ποια είναι η πρόθεση του γράφοντος στην πέμπτη παράγραφο του **κειμένου 1**; Με ποια γλωσσικά και εκφραστικά μέσα προσπαθεί να την υπηρετήσει; Ποιο είναι το επικοινωνιακό αποτέλεσμα στον αναγνώστη;

Μονάδες 8

γ. Πώς συνδέονται νοηματικά η τέταρτη και η πέμπτη παράγραφος του **Κειμένου 2** (Από την άλλη... για την ανθρωπότητα) και με ποια γλωσσική επιλογή επιτυγχάνεται αυτή η σύνδεση;

Μονάδες 6

δ. Να αντικαταστήσετε τον μακροπερίοδο λόγο με μικρότερες περιόδους λόγου στη δεύτερη παράγραφο του **Κειμένου 2** («Η αποτροπή... χρήστη»). Ποια υφολογική αλλαγή επέρχεται από αυτήν τη μετατροπή;

Μονάδες 5

Μονάδες 25

ΘΕΜΑ Γ'

Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα, αξιοποιώντας τουλάχιστον τρεις κειμενικούς δείκτες. (150- 200 λέξεις)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ'

Σε ημερίδα που διοργανώνει το κέντρο πολιτισμού του δήμου σου, με θέμα τη σημασία της αλληλεγγύης σε συνθήκες οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, σου ζητείται να παρουσιάσεις, μέσα από μία εισήγηση σου (350 – 400 λέξεων), τα γνωρίσματα του πολιτισμού της καθημερινότητάς μας που καταργούν στην πράξη το πνεύμα φιλανθρωπίας και συμπράστασης προς τον συνάνθρωπο. Στο πλαίσιο αυτό, η τεχνητή νοημοσύνη ως συστατικό στοιχείο της μελλοντικής κοινωνίας, πιστεύεις πως θα συμβάλλει στην ενίσχυση ή στην καταπάτηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου;

Μονάδες 30